

POSTOPEK PREVLADE DRUGE JAVNE KORISTI NAD JAVNO KORISTJO OHRANJANJA NARAVE

THE PROCEDURE OF IMPERATIVE REASONS OF OVERRIDING PUBLIC INTEREST

Tina KLEMENČIČ

Strokovni članek

Prejeto/Received: 18. 8. 2016

Sprejeto/Accepted: 21. 9. 2016

Ključne besede: presoja sprejemljivosti, alternativne rešitve, prevlada druge javne koristi, izravnalni ukrepi, Natura 2000

Key words: appropriate assessment, alternative solutions, overriding public interest, compensatory measures, Natura 2000

IZVLEČEK

Postopek prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave, kot ga opredeljuje Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst (1992; v nadaljevanju Direktiva o habitatih) v četrtem odstavku šestega člena, predstavlja izjemo od navedb v tretjem odstavku istega člena. Slednji dovoljuje potrditev plana ali posega šele po izvedeni ustreznih presoji njegovih posledic, ko ta presoja nedvomno pokaže, da plan ali poseg ne bo bistveno škodljivo vplival na varstvene cilje in celovitost območja Natura 2000, na katerem se plan ali poseg izvaja oziroma na katerega vpliva. Če je treba plan ali poseg izvesti zaradi nujnih razlogov prevladujoče javne koristi kljub negativni presoji posledic za območje in ni drugih ustreznih rešitev, je treba izvesti vse izravnalne ukrepe, potrebne za zagotovitev varstva celovite usklajenosti omrežja Natura 2000, ter o tem obvestiti Evropsko komisijo. Namen članka je na podlagi ugotovitev sodb Sodišča in mnenj Evropske komisije podrobneje razčleniti posamezne elemente pri uveljavljanju izjeme na podlagi četrtega odstavka šestega člena Direktive o habitatih.

ABSTRACT

The procedure of imperative reasons of overriding public interest over the public interest of nature conservation, as defined by Council Directive 92/43/EEC of 21 May 1992 on the conservation of natural habitats and of wild fauna and flora (1992) (hereinafter the Habitats Directive) in the fourth paragraph of Article 6, represents an derogation to the stipulations laid down in the third paragraph of the same article. The latter allows a plan or project to be confirmed only after an appropriate assessment of its implications has been carried out, when the assessment unambiguously shows that the plan or project will not have a significant negative impact on the conservation objectives and integrity of the Natura 2000 site where the plan or project is implemented or which it affects. If, in spite of a negative assessment of the implications for the site and in the absence of alternative solutions, a plan or project must nevertheless be carried out for imperative reasons of overriding public interest, all compensatory measures necessary to ensure that the overall coherence of the Natura 2000 network is protected have to be taken, and the European Commission informed of the fact. The purpose of this article is to use the European Court judgements and the opinions of the European Commission to detail and analyse individual elements when applying the derogation pursuant to the fourth paragraph of Article 6 of the Habitats Directive.

1 UVOD

Postopek prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave (v nadaljevanju: postopek prevlade druge javne koristi) je instrument, ki ga omogoča Direktiva o habitatih (1992) v četrtem odstavku šestega člena. Bistvo navedenega člena je v tem, da kljub škodljivemu vplivu nekega plana ali posega pod posebnimi pogoji omogoča njegovo izvedbo. V Sloveniji do objave tega članka še nismo izvedli postopka prevlade druge javne koristi zaradi škodljivih vplivov na območje Natura 2000. V 101.c členu Zakona o ohranjanju narave (2004) ter v Pravilniku o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (2004) so navedeni posamezni koraki v postopku ter pristojnosti v postopku odločanja, vendar pa se razumevanje samega postopka in z njim povezanih določb med posameznimi deležniki v postopkih načrtovanja planov ali posegov nekoliko razlikuje. Strokovnjaki iz Evropske komisije so pripravili navodila za uporabo šestega člena Direktive o habitatih, natančneje tretjega in četrtega odstavka, ki se nanašata na postopek presoje sprejemljivosti in postopek prevlade druge javne koristi (EC, 2002), ter pet let pozneje še poglobljena navodila za četrti odstavek tega člena, ki so jih revidirali v letu 2012 (EC, 2007/2012). Vendar pa samo z branjem navodil ne dobimo popolnih odgovorov na številna vprašanja, ki se lahko pojavijo v postopku prevlade druge javne koristi, pri razlagi navodil je treba upoštevati tudi ugotovitve sodb Sodišča. Namen članka je zato podrobneje pojasniti posamezne elemente v postopku prevlade druge javne koristi, predvsem z vidika evropske sodne in druge prakse. V Sloveniji je mogoče postopek prevlade druge javne koristi izpeljati tudi v primeru, ko gre za škodljive vplive na zavarovano območje, vendar v članku obravnavamo samo omenjeni postopek na območjih Natura 2000. Kljub temu je ugotovitev mogoče smiselno uporabiti tudi v postopku na zavarovanih območjih, z nekaterimi razlikami predvsem pri izravnalnih ukrepih (glej Klemenčič in Kink, 2015).

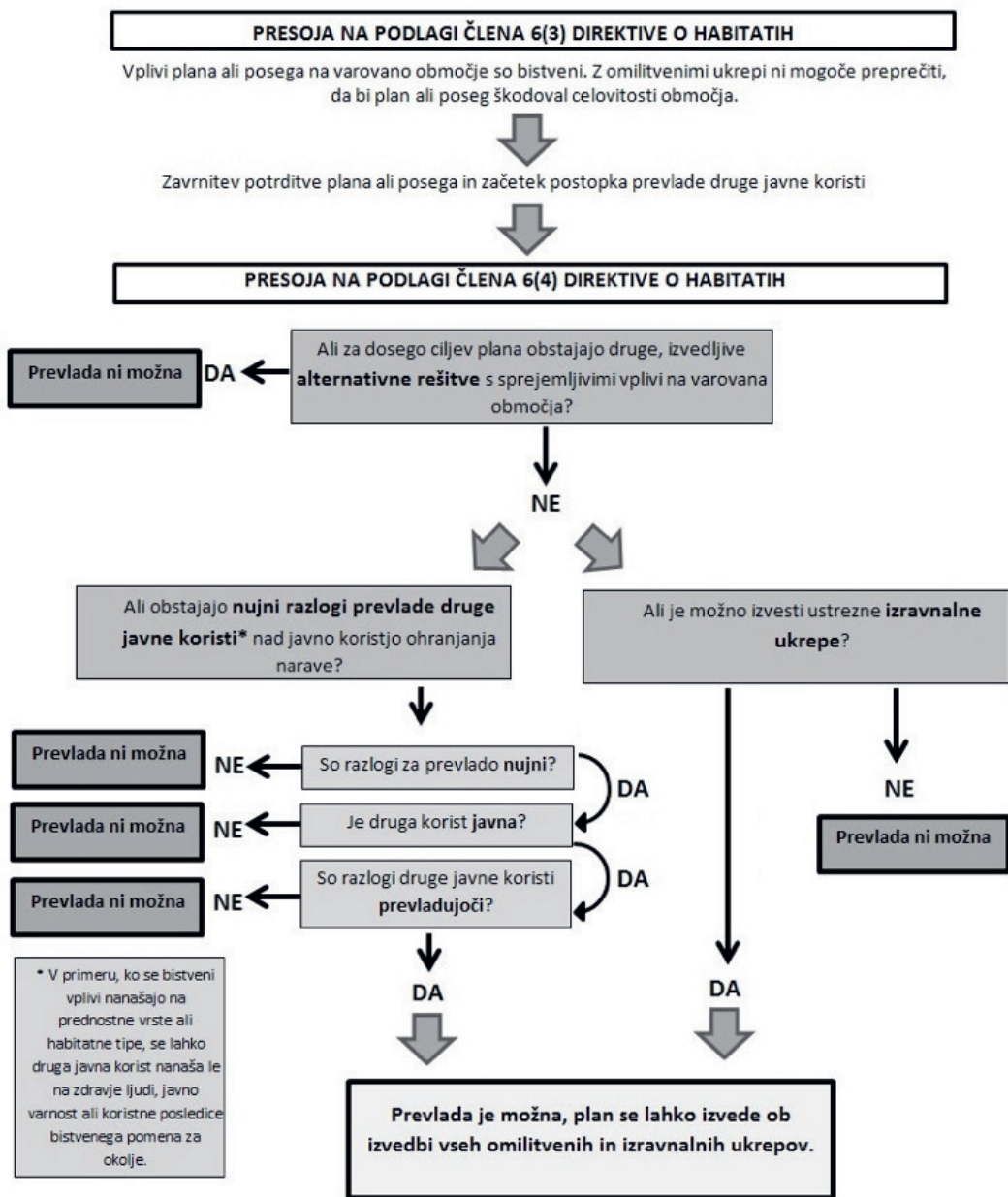
1.1 UMESTITEV IN PREGLED POSTOPKA PREVLADE DRUGE JAVNE KORISTI NAD JAVNO KORISTJO OHRANJANJA NARAVE

Presojno sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja (v nadaljevanju presoja sprejemljivosti) smo v Sloveniji implementirali v Zakonu o ohranjanju narave (2004), metodologija presoje pa je podrobneje določena v Pravilniku o presoji ... (2004). Postopek presoje sprejemljivosti je razdeljen na štiri stopnje, pri čemer prvi dve stopnji (ugotovitev, ali bo plan ali poseg verjetno negativno vplival na varstvene cilje varovanega območja, ter priprava ocene vplivov plana ali posega z ugotovitvijo o njihovi sprejemljivosti) predstavljata implementacijo tretjega odstavka šestega člena Direktive o habitatih, tretja in četrta stopnja presoje sprejemljivosti (odločitev o prevladi druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave) pa implementacijo četrtega odstavka šestega člena iste direktive. Prvi dve stopnji presoje sprejemljivosti smo v reviji Varstvo narave že večkrat obravnavali (Klemenčič in MacLennan, 2007; Klemenčič, 2010; Klemenčič in Kink, 2015; Klemenčič, 2016), zato v tem članku nista podrobneje opisani.

V Direktivi o habitatih je navedeno, da je za vsak plan ali poseg, ki ni neposredno povezan z upravljanjem območja ali zanj potreben, pa bi lahko sam ali v povezavi z drugimi plani in posegi pomembno vplival na območje Natura 2000, treba opraviti ustrezno presojo sprejemljivosti njegovih posledic glede na varstvene cilje tega območja. Pojem »plan« se v smislu presoje nanaša na prostorske akte, načrte rabe naravnih virov in druge plane ali programe, ki bi lahko pomembno negativno vplivali na varstvene cilje varovanih območij (Klemenčič in Kink, 2015). Poseg v naravo (v nadaljevanju poseg) je definiran kot poseg v okolje skladno s predpisi o varstvu okolja; gre za vsako človekovo ravnanje ali opustitev ravnanja, ki lahko negativno vpliva na okolje in posledično škoduje človekovemu zdravju, počutju in kakovosti njegovega življenja ter preživetju, zdravju in počutju drugih organizmov (Zakon o varstvu okolja, 2004). Pod pojem »plan ali poseg« v smislu presoje spadajo tudi dejavnosti, ki bi lahko negativno vplivale na cilje ohranjanja območja (ECJ, 2004). Skladno s tretjim odstavkom šestega člena Direktive o habitatih lahko pristojni nacionalni organi soglašajo s planom ali posegom šele po tem, ko se prepričajo, da ne bo škodoval celovitosti zadevnega območja.

Vendar pa Direktiva o habitatih predvideva tudi izjemo od pravkar navedene določbe. Če je kljub ugotovljenim škodljivim vplivom plana ali posega tega treba izvesti zaradi nujnih razlogov prevladujoče javne koristi in ni drugih ustreznih rešitev, je treba izvesti vse izravnalne ukrepe, potrebne za varstvo celovite usklajenosti omrežja Natura 2000. Za odobritev plana ali posega s škodljivimi vplivi na območje Natura 2000 morajo biti v postopku prevlada druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave (v nadaljevanju prevlada druge javne koristi) izpolnjeni naslednji pogoji: za dosego ciljev plana ali posega ni nobene druge alternativne rešitve, ki bi imela manjše vplive na varovano območje; izkazana je prevlada javne koristi obravnavanega plana ali posega nad javno koristjo ohranjanja narave; izvesti se morajo ustrezni, zadostni in učinkoviti izravnalni ukrepi, s katerimi bo zagotovljeno ohranjanje celovitosti omrežja Natura 2000. Razmislek o navedenih pogojih pa mora temeljiti na ustrezno izvedeni presoji sprejemljivosti, v kateri so bili natančno ugotovljeni vplivi plana ali posega na varstvene cilje varovanega območja.

Vsakega od navedenih pogojev natančneje obravnavamo v nadaljevanju, zaradi lažje preglednosti pa so prikazani tudi na sliki 1.

Slika 1: Postopek prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave in pogoji, ki morajo biti izpolnjeni za prevlado druge javne koristi.

Figure 1: The procedure of imperative reasons of overriding public interest over the public interest of nature conservation and the conditions that have to be met in order for overriding public interest to be enforced.

2 POGOJI ZA IZVEDBO POSTOPKA IN UVELJAVLJANJE PREVLADE DRUGE JAVNE KORISTI NAD JAVNO KORISTJO OHRANJANJA NARAVE

2.1 USTREZNA PRESOJA SPREJEMLJIVOSTI KOT POGOJ ZA ZAČETEK POSTOPKA PREVLADE DRUGE JAVNE KORISTI

Predpogoja za uvedbo postopka prevlade druge javne koristi sta ugotovitev pristojnega državnega organa, da bo plan ali poseg verjetno škodljivo vplival na varovano območje, in zavrnitev potrditve plana oziroma posega (Zakon o ohranjanju narave, 2004). Pristojni državni organ lahko takšno odločitev sprejme na podlagi rezultatov presoje sprejemljivosti skladno s tretjim odstavkom šestega člena Direktive o habitatih. **Četrty odstavek šestega člena navedene direktive se namreč lahko uporablja šele po tem, ko so bile posledice plana ali posega analizirane v postopku iz tretjega odstavka šestega člena.** Kot izhaja iz sodb Sodišča v zadevah C-304/05 (ECJ, 2007) in C-404/09 (ECJ, 2011), natančno poznavanje posledic plana ali posega glede na varstvene cilje območja Natura 2000 predstavlja nepogrešljivo predpostavko za uporabo četrtega odstavka šestega člena. Ob neobstoju teh elementov se ne sme oceniti nobenega pogoja za uporabo določbe o izjemi iz četrtega odstavka šestega člena. Presoja morebitnih nujnih razlogov prevladujoče javne koristi in presoja obstoja manj škodljivih ustreznih rešitev namreč zahtevata uravnoteženje glede na ogrožanja, ki jih za območje predstavlja zadevni plan ali poseg. Za določitev narave izravnalnih ukrepov pa je treba ogrožanje območja zelo natančno opredeliti (ECJ, 2007; ECJ, 2011; ECJ, 2012a). **Ni torej dovolj, da je vpliv plana ali posega opredeljen kot bistven, njegovi vplivi na varstvene cilje območja morajo biti natančno opredeljeni glede obsega in vsebine.** V tem smislu je treba upoštevati tudi ugotovitve navedenih sodb Sodišča o tem, kdaj presoje na podlagi tretjega odstavka šestega člena ni mogoče šteti za primerno; **za primerno je ni mogoče šteti takrat, ko vsebuje praznine in ne popolnih, natančnih in dokončnih sklepov, ki lahko odstranijo vsak razumen znanstveni dvom o učinkih del, predvidenih na zadevnem območju** (ECJ, 2007; ECJ, 2011).

Šele takrat, ko na podlagi rezultatov ustrezno izvedene presoje sprejemljivosti ugotovimo, da bo plan ali poseg škodljivo vplival na območje Natura 2000 ali pa škodljivih vplivov na območje Natura 2000 ne moremo izločiti (EC, 2007/2012; ECJ, 2006; Klemenčič, 2010), lahko torej na pobudo pripravljavca plana ali posega začnemo postopek prevlade druge javne koristi. Tak plan ali poseg je mogoče sprejeti le, če po izpeljanem postopku prevlade javne koristi druga javna korist prevlada nad javno koristjo ohranjanja narave (Zakon o ohranjanju narave, 2004).

2.2 ALTERNATIVNE REŠITVE

Namen preverjanja alternativnih rešitev je ugotoviti, ali obstaja druga izvedljiva rešitev za doseg ciljev plana ali posega, ki bi imela manj škodljive vplive na varovano območje. **Prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave ni mogoče uveljavljati,**

če za doseg ciljev plana ali posega obstajajo druge ustrezne rešitve z manjšimi vplivi na varovana območja (ECJ, 2006; ECJ, 2007; ECJ, 2014). Druge ustrezne rešitve lahko predlagajo pripravljavci plana ali posega, pristojni nacionalni organi ali drugi deležniki v postopku priprave plana ali posega, za njihovo presojo pa so odgovorni pristojni nacionalni organi (EC, 2007/2012). Pri tem morajo upoštevati, da mora druga ustrezna rešitev dosega cilje izvirnega plana ali posega, pri tem pa imeti manj škodljive vplive na varstvene cilje varovanih območij ter njihovo celovitost in povezanost kot izvirna rešitev (EC, 2007/2012).

Izhodišče za pripravo drugih ustreznih rešitev so cilji, uresničitvi katerih je namenjena izvedba načrtovanega plana ali posega (Defra, 2012). Alternativne rešitve je treba obravnavati objektivno in v širokem spektru. Nanašajo se lahko na spremenjeno lokacijo izvedbe plana ali posega, traso, velikost, metode, čas izvedbe, način delovanja, druge aktivnosti za doseg cilja (na primer izboljšanje javnega prometa namesto gradnje nove prometnice) in druge alternative, odvisno od ciljev plana ali posega in ravni načrtovanja. Druga ustrezna rešitev mora namreč zagotavljati doseganje cilja, ki mu je bil namenjen izvirni predlog plana oziroma posega, tako vsebinsko kot tudi glede na raven načrtovanja, kar ponazarjamo z naslednjimi primeri.

Primer A: Cilj plana je zagotoviti poplavno varnost neke vasi, v ta namen so načrtovani protipoplavni nasipi. Načrtovana gradnja nasipov bi imela bistvene vplive na varstvene cilje območja Natura 2000. Ustrezna alternativna rešitev je lahko na primer drugačna, z varstvenimi cilji skladna gradnja protipoplavnih nasipov ali pa zagotovitev zadostnih razlivnih površin, ki bi zmanjšale poplavno ogroženost vasi. Izvedba protipoplavnih nasipov v manjšem obsegu, ki bi zaščitili manj hiš, ni ustrezna alternativna rešitev, ker ne dosega ciljev obravnavanega plana. Prav tako bi bila neustrezna rešitev preselitev prebivalcev ogrožene vasi, ker močno presega okvir načrtovanega plana (Defra, 2012).

Primer B: Ko je cilj plana oziroma posega izkoristiti trajnostni potencial določenega obnovljivega vira energije (na primer določene reke), se lahko alternativna rešitev nanaša na drugačno tehnologijo, lokacijo objekta za izkoriščanje vira, velikost objekta, njegovo delovanje in podobno. Ne more pa se nanašati na izkoriščanje drugega vira energije (na primer vetra) (Defra, 2012); takšno alternativno rešitev je mogoče uporabiti na višji ravni načrtovanja (na primer akcijski načrt za obnovljive vire energije), katerega cilj je doseči določen delež energije v končni porabi iz obnovljivih virov. Na tej ravni se alternativne rešitve lahko nanašajo na različno razmerje pridobljenega potenciala iz različnih virov obnovljive energije (na primer več sončne, manj hidroenergije), ne pa tudi na doseganje želenega deleža z zmanjšanjem celotne porabe energije; takšna rešitev presega okvir akcijskega načrta glede na njegove cilje in bi bila primerna šele na ravni na primer energetskega koncepta Slovenije.

Poudariti je treba, da referenčni parametri za primerjavo alternativnih rešitev zajemajo vidike v zvezi z ohranjanjem celovitosti območja in njegovih ekoloških funkcij. Zato na tej stopnji presoje druga merila presoje (na primer ekonomsko merilo) nimajo pomembnejše vloge (EC, 2007/2012). Izhodišče za preučevanje alternativnih rešitev so torej varstveni cilji in

stanje območja Natura 2000, ne pa tudi stroški, zamude ali drugi vidiki alternativne rešitve. Pristojni nacionalni organ se tako ne sme omejiti samo na alternative, ki jih predlaga pobudnik plana ali posega. Dolžnost države članice je, da preuči tudi rešitve, ki so lahko locirane v drugih regijah ali celo državah, ob upoštevanju ravni načrtovanja (EC, 2002). Alternativne rešitve ne smemo izločiti samo zato, ker bi pobudniku plana ali posega povzročila dodatne stroške ali nevšečnosti, kljub temu pa mora biti rešitev finančno, tehnično in pravno izvedljiva. Pristojni nacionalni organ presodi, kdaj je alternativna rešitev tako draga, tehnično zahtevna ali toliko odstopa od doseganja ciljev plana ali posega, da njena izvedba ni več upravičena. Šele v tem primeru se lahko takšno rešitev izloči iz nabora potencialnih alternativnih rešitev in presoje njihovih posledic (Defra, 2012).

2.3 OBSTOJ NUJNIH, PREVLAJUJOČIH RAZLOGOV DRUGE JAVNE KORISTI

Po ugotovitvi, da za doseg ciljev plana ali posega ni nobene druge izvedljive alternativne rešitve, ki ne bi imela škodljivih vplivov na varovano območje, je v postopku prevlade treba dokazati obstoj nujnih razlogov prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave, ki upravičujejo izvedbo plana ali posega kljub okoljski škodi, ki jo bosta povzročila. Ob ugotavljanju prevlade je treba upoštevati tri elemente (Defra, 2012; ECJ, 2012a; ECJ, 2012b):

1. Obstajati morajo **nujni razlogi** za izvedbo plana ali posega

Pojem »nujen razlog prevladujočega interesa« v Direktivi o habitatih ni opredeljen, vendar so kot primeri takšnih nujnih razlogov navedeni zdravje ljudi, javna varnost in koristne posledice, ki so bistvenega pomena za okolje. Navedeni interesi se nanašajo na primer, ko bi plan ali poseg negativno vplival na prednostni habitatni tip ali prednostno vrsto; v takem primeru se lahko javna korist nanaša samo na omenjene koristi, na druge javne koristi socialne ali ekonomske narave pa le po predhodnem mnenju Evropske komisije. V vseh drugih primerih se javna korist lahko nanaša tudi na socialne ali gospodarske razloge.

Praviloma se nujni razlogi nanašajo na nujno potrebne plane ali posege (EC, 2007/2012):

- v okviru ukrepov ali politik v zvezi z varstvom temeljnih vrednot za življenje državljanov (zdravje, varnost, okolje),
- v okviru temeljnih politik za državo in družbo,
- v okviru izvajanja dejavnosti gospodarske ali socialne narave, s katerimi se izpolnjujejo posebne obveznosti javnih storitev.

Ne glede na to, ali gre za območje s prednostnimi habitatnimi tipi in/ali vrstami ali ne, pa moramo nujnost izvedbe zadevnega plana ali posega pretehtati tudi z vidika v nadaljevanju opisanih elementov (Defra, 2012).

2. Druga korist mora biti v **javnem interesu**

Skladno s slovenskimi predpisi (Pravilnik o presoji ..., 2004) mora biti druga javna korist, ki ji je namenjeno uresničevanje plana, določena z zakonom. Plani in posegi, ki so

skladni oziroma potrebni za uresničevanje z nacionalnimi strateškimi programi ali politikami določenih ciljev, so praviloma v javnem interesu. Pri tem ni pomembno, ali je pobudnik plana ali posega javni ali zasebni investitor oziroma pobudnik, pomembno je, da ima plan ali poseg izkazane koristne posledice za javnost (Defra, 2012). Vendar zgolj ugotovitev, da je plan ali poseg v javnem interesu, ne pomeni, da je druga javna korist že prevladala nad javno koristjo ohranjanja narave. Vsekakor pa ta ugotovitev pomeni, da je izpolnjen pogoj za nadaljevanje postopka prevlade druge javne koristi.

3. Druga javna korist mora biti **prevladujoča** nad javno koristjo ohranjanja narave

Tudi če so razlogi za izvedbo plana ali posega nujni in namenjeni uresničevanju javne koristi, ni nujno, da bodo prevladali nad škodo (oziroma tveganjem, da bi taka škoda nastala), ki bi vplivala na varstvene cilje varovanega območja, njegovo celovitost in povezanost.

Ugotovitev o prevladi je odvisna od pomembnosti oziroma nujnosti izvedbe plana ali posega ter pomembnosti škodljivih vplivov na varovano območje. Slednje se ugotavlja glede na obseg predvidene škode, občutljivost območja, pomen območja v omrežju Natura 2000 ter možnosti izravnave škodljivih posledic. Večja verjetnost, da bo druga javna korist prevladala nad ohranjanjem narave, je v primeru, ko gre za manjše škodljive vplive na naravo in večjo nujnost izvedbe plana ali posega. Vsekakor mora biti druga javna korist, ki lahko prevlada nad javno koristjo ohranjanja narave, dolgoročna (EC, 2007/2012; Defra, 2012).

V nekaterih primerih se lahko gospodarski razlogi (npr. ohranitev konkurenčnega položaja rotterdamskega pristanišča) prepletajo s pomembnimi posledicami za okolje (preusmeritev tovora s cest na vodo in zmanjšanje izpustov toplogrednih plinov, onesnaženosti zraka, zastojev v prometu), kar lahko pomembno prispeva k prevladi druge javne koristi (EC, 2007/2012). Vendar pa morajo biti razlogi za prevlado tako pomembni, da jih je mogoče uravnotežiti s ciljem ohranjanja habitatnih tipov in vrst na območjih Natura 2000. V sodbi C-182/10 je Sodišče tako ugotovilo, da zgraditev infrastrukture za prostore upravnega centra ne more pomeniti nujnega razloga prevladujočega javnega interesa (ECJ, 2012b). O prevladi pa se je treba odločati v vsakem primeru posebej; isti razlogi javnega interesa, za katere želimo izkazati prevlado nad ohranjanjem narave, lahko v nekem primeru prevladajo, v drugem pa ne. Kot ponazoritev lahko omenimo sodbo C-43/10 (ECJ, 2012a): Sodišče je podalo stališče, da razlogi, povezani z namakanjem zemljišč in oskrbo s pitno vodo, lahko pomenijo nujne razloge prevladujočega javnega interesa; vendar pa bi v primeru, ko bi plan ali poseg posegal v območje s prednostnim habitatom ali vrsto, lahko kot nujen razlog prevladujočega interesa šteli le oskrbo s pitno vodo, ki je povezana z zdravjem ljudi in javno varnostjo. Namakanje bi kot nujen razlog lahko šteli le, če se dokaže, da bo imelo koristne posledice, ki so bistvenega pomena za okolje.

2.4 IZRAVNALNI UKREPI

Cilj izravnalnih ukrepov je izravnati negativen vpliv plana ali posega in zagotoviti nadomestilo, ki natančno ustreza jasno ugotovljenim negativnim vplivom na zadevne vrste

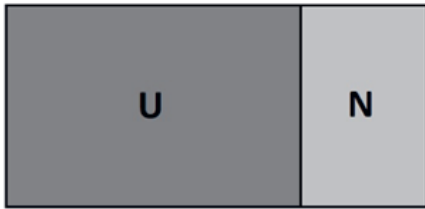
ali habitate. Hkrati pa je treba ustrezno nadomestiti vlogo, ki jo ima zadevno območje v zvezi z biogeografsko porazdelitvijo. Z izravnalnimi ukrepi je treba doseči lastnosti in funkcije, primerljive s tistimi, s katerimi se je utemeljila izbira prvotnega območja (EC, 2007/2012, Pravilnik o presoji ..., 2004).

Zakon o ohranjanju narave (2004) določa tri oblike izravnalnih ukrepov: vzpostavitev območja z enakimi naravovarstvenimi značilnostmi, kot jih je imelo zadevno območje (nadomestni habitat), vzpostavitev drugega naravovarstveno pomembnega območja ter plačilo škode. V primeru negativnih vplivov na območje Natura 2000 je **mogoča le prva oblika izravnalnih ukrepov, torej zagotovitev nadomestila, ki natančno ustreza negativnim vplivom na zadevno območje** (EC, 2007/2012; Pravilnik o presoji ..., 2004). Pri tem se upoštevajo vplivi, ki jih ima plan ali poseg na varstvene cilje varovanega območja za prizadete vrste in habitatne tipe (varstveni cilji so določeni v Programu upravljanja območij Natura 2000 za obdobje 2015–2020, 2015), ter vpliv na lastnosti in funkcije, ki so bile razlog za vključitev zadevnega območja v omrežje Natura 2000 (EC, 2007/2012).

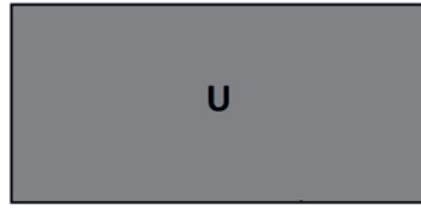
Izravnalni ukrepi lahko obsegajo vzpostavitev ali ponovno vzpostavitev habitata ali habitatnega tipa znotraj ali zunaj območja Natura 2000. Pri tem je pomembno, da novo vzpostavljen habitat oziroma habitatni tip po izvedbi pridobi status območja Natura 2000 (Defra, 2012; Hoorick, 2015). Možen izravnalni ukrep je tudi izboljšanje dela obstoječega habitata, ki ga plan ali poseg ni prizadel, pri tem pa je treba upoštevati varstveni cilj območja. Če je na primer varstveni cilj nekega območja 100 osebkov določene vrste, mora habitat vrste po izvedenem posegu in izravnalnem ukrepu zagotavljati ustrezne razmere za življenje 100 osebkov te vrste. To pomeni, da se morajo z izvedbo izravnalnih ukrepov razmere na delu habitata izboljšati do te mere, da bo habitat lahko dolgoročno vzdrževal večjo gostoto osebkov zadevne vrste na enoto površine kot pred izravnalnimi ukrepi. To je seveda mogoče le v primeru, ko je obravnavano območje v ugodnem stanju ohranjenosti in je varstveni cilj območja nižji, kot je nosilnost območja za obravnavano vrsto (npr. varstveni cilj za vrsto je določen ob predpostavki, da se v njenem habitatu, gozdu, trajnostno gospodari; večjo gostoto osebkov bi bilo mogoče doseči z opustitvijo gospodarjenja in vzpostavitvijo pragozdnega značaja gozda).

Kjer pa se ciljno stanje nanaša na površino, ki jo pokriva habitatni tip, ali pa je vrsta oziroma habitatni tip v neugodnem ohranitvenem stanju, je treba negativne posledice plana ali posega izravnati z vzpostavitvijo dodatnega območja najmanj v velikosti površine, ki jo bo prizadel plan ali poseg. Izravnalni ukrepi morajo namreč presežati načrtovane varstvene ukrepe (v slovenskem primeru v Programu upravljanja), potrebne za varstvo in upravljanje območij Natura 2000 (EC, 2007/2012; Hoorick, 2015; EC, 2016). Ne morejo nadomestiti obstoječih obveznosti, kot je na primer implementacija načrtov upravljanja za območja Natura 2000 (EC, 2016) oziroma v Sloveniji Program upravljanja območij Natura 2000, ampak morajo predstavljati dodatne ukrepe. Mejo med tem, kdaj gre za načrtovane varstvene in kdaj za dodatne ukrepe, ki jih je mogoče izvesti kot izravnalni ukrep, je mogoče jasno postaviti z upoštevanjem stanja

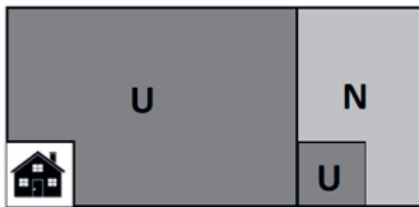
ohranjenosti habitatnega tipa ali vrste. Hoorick (2015) navaja, da se ukrepi na območju, kjer so vrste ali habitatni tipi v neugodnem stanju, ne morejo razumeti kot ukrepi, ki bi presejali za namene upravljanja načrtovane ukrepe varstva na območjih Natura 2000 (slika 2, 2a), torej je treba zagotoviti dodatno izravnavo (slika 2, 2b), kar potrjuje tudi sodba belgijskega sodišča v primeru Apers in ostali¹ (Hoorick, 2015). Izboljšanje neugodnega ohranitvenega stanja na območju je namreč obstoječa obveznost države (slika 2, 1b), ki je za to predvidela ukrepe v Programu upravljanja. Izravnalni ukrep mora preseči te ukrepe, torej zagotoviti dodatno nadomestilo za izgube, ki jih bo povzročila izvedba plana ali posega (slika 2b).

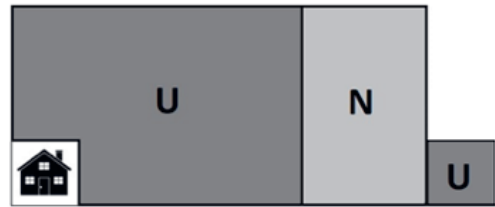
1a: Stanje habitata pred posegom. Del je v ugodnem (U), del v neugodnem stanju (N).

1b: Varstveni cilj ohranitvenega stanja habitata. Država je dolžna zagotoviti varstvene ukrepe za izboljšanje stanja ohranjenosti habitata.

2a: Ukrep izboljšanja stanja na delu z neugodnim stanjem habitata **ni ustrezen izravnalni ukrep**, ker ne omogoča doseganja varstvenega cilja habitata s slike 1b.

2b: **Ustrezen izravnalni ukrep**, ki presega načrtovane varstvene ukrepe za zagotavljanje ugodnega stanja habitata, omogoča doseganje varstvenega cilja habitata.

Slika 2: Shematski prikaz neustreznega (2a) in ustreznega (2b) izravnalnega ukrepa na območju z neugodnim stanjem vrste ali habitatnega tipa (U – ugodno ohranitveno stanje, N – neugodno ohranitveno stanje)

Figure 2: Diagram of an inappropriate (2a) and appropriate (2b) compensatory measure on a site with an unfavourable conservation status of a species or habitat type (U – favourable conservation status; N – unfavourable conservation status)

Pri vzpostavitvi nadomestnega območja moramo upoštevati naslednje:

- Vzpostavitev ne sme negativno vplivati na druge varstvene cilje prizadetega ali drugega območja Natura 2000 ali drugih naravovarstveno pomembnih območij (EC, 2007/2012).
- Obseg nadomestnega območja mora zadoščati za izravnavo škodljivih vplivov plana ali posega. Razmerje izravnave se določa v vsakem primeru posebej, praviloma pa je višje

¹ RvS z dne 30. julij 2002, št. 109.563, www.raadvst-consetat.be, po Hooricku (2015). V primeru belgijskega nacionalnega sodišča je bilo odločeno, da ukrepi, ki bi omogočali razvoj narave v zeleni smeri na območju Natura 2000, ne morejo biti izravnalni ukrep za s posegom uničeni del območja, saj Direktiva o habitatih že v osnovi obvezuje države članice, da zagotovijo ustrezno upravljanje teh območij.

- od 1 : 1, saj se stopnja pozitivnih učinkov izravnave težko predvidi z gotovostjo (EC, 2014). Primeri iz držav članic kažejo, da so v nekaterih primerih potrebna nadomeščanja tudi v višjih razmerjih, na primer 1 : 12 (EC, 2010a). Obseg izravnave mora zagotavljati najnižje, a ob upoštevanju načela previdnosti zadostne zahteve za uresničevanje ekološke funkcionalnosti nadomestnega območja. Razmerje izravnave, ki je enako ali nižje od 1 : 1, je mogoče obravnavati le, kadar je dokazano, da bodo ukrepi v takšnem obsegu 100-odstotno učinkoviti pri obnovi strukture in funkcionalnosti v kratkem časovnem obdobju, ne da bi ob tem ogrozili ohranjanje prizadetih habitatov ali vrst (EC, 2007/2012).
- Lokacija izravnalnega ukrepa mora biti takšna, da se pri ohranjanju celovite usklajenosti omrežja Natura 2000 doseže najboljša učinkovitost. Lokacija izravnave se mora nahajati v isti biogeografski regiji in prednostno znotraj ali v neposredni bližini prizadetega območja Natura 2000, saj mora zagotoviti funkcije, primerljive s tistimi, s katerimi so se upravičila izbirna merila prvotnega območja, zlasti glede ustrezne geografske porazdelitve (EC, 2007/2012). Presoja ustreznosti lokacije izravnalnih ukrepov mora temeljiti zgolj na prispevku izravnalnih ukrepov k celoviti usklajenosti omrežja Natura 2000 (Defra, 2012).
 - Čas izvedbe: splošno načelo je, da plan ali poseg ne sme nepovratno vplivati na območje, preden je zagotovljena izravnava, kar zagovarja tudi Evropska komisija v mnenjih, ki jih poda v postopku prevlade (npr. v mnenju Kraljevini Španiji v zvezi z gradnjo novega pristanišča Granadilla zahteva, da se izravnalni ukrepi zaključijo pred začetkom gradbenih del, EC, 2006; glej tudi EC, 2010b in EC, 2011); vendar lahko nastanejo razmere, v katerih tega pogoja ne bo mogoče izpolniti (na primer pri vzpostavitvi gozdnega habitata, ki bi za zagotovitev istih funkcij kot prvotni habitat potreboval več let). Če vnaprejšnja zagotovitev izravnave ni uresničljiva v celoti, morajo pristojni organi razmisliti o dodatni (čezmerni) izravnavi za vmesne izgube, ki bi nastale v tem času. Iz mnenja Evropske komisije je razvidno, da so v nemškem primeru (EC, 2003) zaradi dolgega obdobja vzpostavitve aluvialnih gozdov uničeni del nadomestili v razmerju 1 : 3. Časovni zamiki niso dopustni, kadar bi ogrozili cilj celovite usklajenosti omrežja Natura 2000 ali zmanjšali populacijo katerekoli, še posebej prednostne kvalifikacijske vrste; zagotovljena mora biti kontinuiteta ekoloških procesov, bistvenih za ohranjanje biološke strukture in funkcij, ki prispevajo k celoviti usklajenosti omrežja Natura 2000 (EC, 2007/2012; Defra, 2012).
 - Izravnalni ukrepi morajo nadomestiti tiste strukture in funkcije, ki jih je imelo prizadeto območje; v smislu prizadete vrste ali habitatnega tipa to pomeni takšne abiotске in biotske razmere, ki ji omogočajo ugodno stanje ohranjenosti (Defra, 2012). Zagotoviti je treba biološko celovitost območja, kar pomeni vse tiste dejavnike, ki prispevajo k vzdrževanju ekosistema, vključno s strukturnimi in funkcionalnimi sredstvi. V smislu zagotavljanja celovite usklajenosti omrežja Natura 2000 pa mora izravnalni ukrep zagotoviti funkcije, primerljive s tistimi, s katerimi so se upravičila izbirna merila prvotnega območja (EC, 2007/2012).
 - Izravnalni ukrepi morajo učinkovito in funkcionalno nadomestiti povzročeno škodo in biti izvedljivi v tehničnem, pravnem in vseh drugih vidikih. Tudi tukaj je treba upoštevati načelo previdnosti in obravnavati le ukrepe, za katere obstaja razumno zagotovilo o njihovi

učinkovitosti (Hoorick, 2015; ECJ, 2017: 37–38). Zagotoviti se mora tudi dobra zakonska in finančna podlaga za dolgoročno izvajanje ukrepov ter njihovo zaščito, spremljanje in vzdrževanje (EC, 2007/2012). Prav tako je v odločbo o odobritvi plana ali posega priporočljivo vključiti pogoj za dodatne aktivnosti, če bi se izkazalo, da je izravnava manj učinkovita, kot je bilo načrtovano (Defra, 2012). Pred izdajo soglasja k planu ali posegu se mora pristojni nacionalni organ prepričati, ali so sklenjeni vsi potrebni pravni, tehnični, finančni dogovori in dogovori o spremljanju stanja (Defra, 2012).

Če ni mogoče zagotoviti ustreznih in učinkovitih izravnalnih ukrepov, ni mogoče uveljavljati prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave (Defra, 2012).

3 ZAKLJUČEK

V članku smo podrobneje opisali posamezne elemente postopka prevlade druge javne koristi. Postopek uveljavljanja izjeme iz četrtega odstavka šestega člena Direktive o habitatih je pomemben in precej bolj zapleten, kot bi se dalo sklepati iz nekaj vrstic besedila omenjenega člena, in se je zato dopolnjeval s sodno prakso. Pri tehtanju prevlade ene in druge javne koristi je treba upoštevati, da ne gre več le za presojo vplivov enega plana ali posega na varstvene cilje enega območja Natura 2000, kot v presoji po tretjem odstavku šestega člena; gre za pomembnost obravnavanega plana ali posega z vidika doseganja ciljev nadrejenih programov, strategij ali politik in za vlogo prizadetega območja Natura 2000 v zagotavljanju celovite usklajenosti omrežja Natura 2000. Omrežje Natura 2000 je bilo ustanovljeno z namenom, da se z določitvijo posebnih ohranitvenih območij in vzpostavitev usklajenega evropskega ekološkega omrežja zagotovi obnovitev ali vzdrževanje ugodnega stanja naravnih habitatov in vrst, pomembnih za Evropsko unijo. Vsako območje Natura 2000 predstavlja pomemben člen v smislu ohranjanja celovite usklajenosti navedenega omrežja. To funkcijo lahko opravlja le, če so doseženi varstveni cilji območja. Vplivi izvedbe nekaterih planov ali posegov so tako škodljivi, da lahko ogrozijo varstvene cilje območja Natura 2000 in s tem ogrozijo vlogo prizadetega območja v zagotavljanju celovite povezanosti omrežja. Vendar pa je izvedba nekaterih planov ali posegov tako nujna, da jih je treba izvesti kljub predvideni škodi na varstvene cilje območja. Samo izkazana nujnost izvedbe pa ne zadošča za prevlado obravnavanega plana ali posega; ta ne more prevladati, če obstaja druga alternativna rešitev za dosego načrtovanih ciljev z manj škodljivimi vplivi na naravo. Prav tako ne more prevladati, če ni mogoče zagotoviti izvedbe zadostnih in ustreznih izravnalnih ukrepov. Zavedati se moramo, da je prevlada druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave instrument, ki je z vidika uresničevanja druge nujne javne koristi potreben, hkrati pa za ohranjanje narave pomeni izgubo prvotno opredeljenih in verjetno najprimernejših območij ter njihovo nadomestitev z umetno vzpostavljenimi območji, katerih učinkovitost se težko predvidi z gotovostjo in katerih učinki so vidni šele po določenem obdobju. Skrbna preučitev manj škodljivih alternativnih rešitev je zato ključnega pomena – prevlada druge javne koristi in izravnalni ukrepi se uporabijo kot zadnja možnost v načrtovalskem procesu.

Zaradi zahtevnosti in kompleksnosti postopka priporočamo pripravo podrobnih navodil za izpeljavo postopka tudi v upravnem (postopkovnem) smislu. V Sloveniji do objave tega članka na območjih Natura 2000 postopka prevlade še nismo izpeljali. Razlog za to je predvsem v prejšnji praksi v povezavi z nadomestnimi habitati, ki smo jih opredeljevali kot omilitvene ukrepe. Ob pogoju izvedbe nadomestnih habitatov smo vplive plana ali posega opredelili kot nebitvene in plan ali poseg je lahko bil potrjen v okviru tretjega odstavka šestega člena. Vendar pa je Evropska komisija v primeru Škofljice (EC, 2013) podala mnenje, ki ga je Sodišče leta 2014 v zadevi C-521/12 (ECJ, 2014) tudi potrdilo, da se morajo vplivi vsakega plana ali posega, ki bi zaradi svojih vplivov zahteval izvedbo nadomestnih habitatov, šteti kot bistveni, in se tak plan ali poseg lahko sprejme v okviru postopka po četrtem odstavku šestega člena Direktive o habitatih (Klemenčič in Kink, 2015). Na podlagi navedenega lahko v prihodnje pričakujemo prve postopke prevlade druge javne koristi nad javno koristjo ohranjanja narave.

4 SUMMARY

For each plan or project in nature, which is not directly connected to or required for the management of the site but may independently or in connection with other plans and projects have a significant impact on a Natura 2000 site, an appropriate assessment of its impacts with regard to the conservation objectives for the site is required. If, in spite of a negative assessment of the implications for the site and in the absence of alternative solutions, a plan or project has to nevertheless be carried out for imperative reasons of overriding public interest, all compensatory measures necessary to ensure that the overall coherence of the Natura 2000 network is protected have to be taken. The article details individual elements in the procedure of imperative reasons of overriding public interest, especially from the viewpoint of European judicial and other practices.

A prerequisite for the start of the procedure of imperative reasons of overriding public interest is an appropriately implemented assessment in accordance with Article 6(3) of the Habitats Directive. The understanding of consequences of the plan or project with regard to the conservation objectives of the Natura 2000 site is an indispensable assumption for the application of Article 6(4).

Imperative reasons of overriding public interest over the public interest of nature conservation cannot be enforced if there are other appropriate solutions with less harmful impacts on protected areas available for achieving the plan's or project's objectives. The other appropriate solution has to achieve the objectives of the original plan or project while having less harmful impacts on the conservation objectives of protected areas and their integrity and connectivity than the original solution. The starting point for studying alternative solutions is for conservation objectives and the status of the Natura 2000 site to outweigh costs, delays, or other aspects of the alternative solution, while the solution has to be financially, technically, and legally feasible.

In order for imperative reasons of overriding public interest to be implemented, there have to be compelling reasons for the implementation of the plan or project, it has to be in the public interest, and prevail over the damage (or risk of causing such damage) to conservation objectives of the protected area, its integrity and connectivity. Enforcing imperative reasons of overriding public interest depends on the importance of or necessity for implementing the plan or project and the significance of negative impacts on the protected area. The latter is established in light of the scope of the foreseen damage, the sensitivity of the site, the significance of the site within the Natura 2000 network, and the possibility of compensating negative impacts.

The compensatory measures have to compensate for the negative impact of the plan or project and ensure a compensation that clearly matches the negative impacts on the species or habitats at hand. Furthermore, they have to adequately replace the role played by the site concerned in relation to the biogeographical distribution. Compensatory measures have to provide properties and functions comparable to those which had justified the selection of the original site, whereby it needs to be considered that the setting up may not have a negative impact on other conservation objectives of the affected areas or other areas of nature conservation importance. The extent of the compensation site has to suffice to compensate for the negative impacts of the plan or project. Compensatory measures should be located to accomplish the highest effectiveness in maintaining the overall coherence of the Natura 2000 network. A site should not be irreversibly affected by a plan or project before the compensation is indeed in place. If compensation cannot be fully achieved beforehand, the competent authorities have to consider extra compensation for the interim losses that would occur in the meantime. Compensatory measures have to be effective and feasible in the technical, legal, and all other aspects. If appropriate compensatory measures cannot be ensured, imperative reasons of overriding public interest over the public interest of nature conservation cannot be enforced.

When weighing which public interest is overriding, we need to be aware that we are no longer dealing with the impacts of one plan or project on an individual Natura 2000 site but with the achieving of objectives in the plans of superior programmes, strategies, or policies and with the role of the affected Natura 2000 site in achieving the overall coherence of the Natura 2000 network. We need to be aware that imperative reasons of overriding public interest over the public interest of nature conservation are an instrument that is required from the viewpoint of realising other public interest, however as regards nature conservation it means the loss of originally determined and probably most appropriate sites and their replacement with artificially set up sites whose effectiveness is difficult to predict with certainty and whose effects will become evident only over time. It is therefore crucial to study less harmful alternative solutions and use the instrument of imperative reasons of overriding public interest and compensatory measures as the last resort in the planning process.

5 VIRI

1. Defra, Department for Environment, Food and Rural Affairs, 2012. *Habitats and Wild Birds Directives: guidance on the application of article 6(4): Alternative solutions, IROPI and compensatory measures*. London: Defra.
2. *Direktiva Sveta 92/43/EGS z dne 21. maja 1992 o ohranjanju naravnih habitatov ter prosto živečih živalskih in rastlinskih vrst*, 1992. Uradni list Evropske unije 206.
3. EC, 2002. *Assessment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites: Methodological guidance on the provisions of Article 6(3) and (4) of the Habitats Directive 92/43/EEC*. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/natura_2000_assess_en.pdf [15. 8. 2015].
4. EC, 2003. *Opinion of the Commission of 24/04/2003 concerning the approval of an operational master plan («Rahmenbetriebsplan») of the Prosper Haniel Colliery operated by Deutsche Steinkohle for the period 2001-2019*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/prosper_haniel_en.pdf [2. 6. 2017].
5. EC, 2006. *Mnenje komisije v skladu z drugim odstavkom člena 6(4) Direktive o habitatih o »Zahtevi Kraljevine Španije v zvezi s projektom izgradnje novega pristanišča Granadilla (Tenerife)«*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/granadilla_sl.pdf [2. 6. 2017].
6. EC, 2007/2012. *Napotki za uporabo člena 6(4) Direktive 92/43/EGS o habitatih*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/new_guidance_art6_4_sl.pdf [15. 8. 2015].
7. EC, 2010a. *Opinion of the Commission of 11/06/2010 concerning the construction of the new section 3 of the motorway A 20 'B 206 West of Wittenborn to B 206 West of Weede' south of Bad Segeberg in Schleswig-Holstein (Germany)*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/a20_en.pdf [2. 6. 2017].
8. EC, 2010b. *Opinion of the Commission of 03/12/2010 concerning the construction of the extension of the motorway A 49 at Neuental with A 5 in Hesse (Germany)*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/hessen_en.pdf [2. 6. 2017].
9. EC, 2011. *Opinion of the Commission of 14/09/2011 concerning the replacement construction of the motorway A 643 from 4 lanes to 6 lanes and the enlargement of the junction, Hesse (Germany)*. Dostopno na: http://ec.europa.eu/environment/nature/natura2000/management/docs/art6/schiersteiner_en.pdf [2. 6. 2017].
10. EC, 2013. *ENVA.1/MDL/ip/EU-PILOT 3931/12. EU Pilot zadeva: Gradnja avtoceste skozi posebno varstveno območje (PVO) Ljubljansko barje*.

11. EC, 2016. *Hydropower and Natura 2000. Good practice guide. Revised draft, september 2016*. Dostopno na: <https://circabc.europa.eu/w/browse/353e2348-7837-4edc-9b8c-060dbbdab2b0> [2. 12. 2016].
12. ECJ, 2004. *Sodba sodišča z dne 7. 9. 2004 v zadevi C-127/02, Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee in Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels proti Staatssecretaris van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=49452&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=822322> [2. 12. 2016].
13. ECJ, 2006. *Sodba sodišča z dne 26. 10. 2006 v zadevi C-239/04, Komisija Evropskih skupnosti proti Portugalski republiki*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?sessionid=9ea7d0f130d51ac90ba1666541269293dc895c7361b3.e34KaxiLc3eQc40LaxqMbN4PaN8Oe0?text=&docid=63931&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=560171> [2. 8. 2016].
14. ECJ, 2007. *Sodba sodišča z dne 20. 09. 2007 v zadevi C-304/05, Komisija Evropskih skupnosti proti Italijanski republiki*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=62977&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=560338> [2. 8. 2016].
15. ECJ, 2011. *Sodba sodišča z dne 24. 11. 2011 v zadevi C-404/09, Evropska komisija proti Kraljevini Španiji*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=115208&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=560781> [2. 8. 2016].
16. ECJ, 2012a. *Sodba sodišča z dne 11. 9. 2012 v zadevi C-43/10, Prefektorna uprava regije Aitolokarnania in drugi proti ministru za okolje, urbanizem in javna dela in drugim*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=126642&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=560860> [2. 8. 2016].
17. ECJ, 2012b. *Sodba sodišča z dne 16. 2. 2012 v zadevi C-182/10, Solvay in drugi proti regiji Wallonne*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=119510&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=560962> [2. 8. 2016].
18. ECJ, 2014. *Sodba Sodišča z dne 15. 5. 2014 v zadevi C-521/12, Briels in drugi proti Minister van Infrastructuur en Milieu*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=152343&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=561077> [2. 8. 2016].
19. ECJ, 2017. *Sodba Sodišča z dne 26. 4. 2017 v zadevi C-142/16, Evropska komisija proti Zvezni republiki Nemčiji*. Dostopno na: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=190143&pageIndex=0&doclang=SL&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=561143> [2. 8. 2017].

20. Hoorick, G. Van, 2015. Compensatory measures in European nature conservation law: a state-of-the-art after the Briels case and the Acheloos river case. *US-China law review*, 12(2), 174–194.
21. Klemenčič, T., 2010. Načelo previdnosti in primeri njegove uporabe v praksi. *Varstvo narave*, 23, 67–75.
22. Klemenčič, T., 2016. Uporaba Programa upravljanja območij Natura 2000 v presoji sprejemljivosti. *Varstvo narave*, 29, 73–84.
23. Klemenčič, T. in Kink, B., 2015. Nadomestni habitati – omilitveni ali izravnalni ukrepi? *Varstvo narave*, 28, 27–40.
24. Klemenčič, T. in MacLennan, S., 2007. Appropriate assessment of the impacts of plans implemented in nature on protected areas in Slovenia and Scotland. *Varstvo narave*, 20, 5–17.
25. *Pravilnik o presoji sprejemljivosti vplivov izvedbe planov in posegov v naravo na varovana območja*, 2004. Uradni list RS 130/04, 53/06, 38/10 in 3/11.
26. *Program upravljanja območij Natura 2000 (2015–2020)*, 2015. Vlada Republike Slovenije. Dostopno na: <http://www.natura2000.si/index.php?id=330> [julij 2015].
27. *Zakon o ohranjanju narave (ZON)*, 2004. Uradni list RS 96/04, 61/2006 - ZDru-1, 32/2008 - Odl. US, 8/2010 - ZSKZ-B, 46/2014.
28. *Zakon o varstvu okolja (ZVO-1)*, 2004. Uradni list RS št. 41/2004, 17/2006 - ORZVO187, 20/2006, 28/2006 - Skl. US, 49/2006 - ZMetD, 66/2006 - Odl. US, 33/2007 - ZPNačrt, 57/2008 - ZFO-1A, 70/2008, 108/2009, 48/2012, 57/2012, 92/2013, 38/2014.

Tina KLEMENČIČ
Zavod RS za varstvo narave, Osrednja enota
Tobačna ulica 5
SI – 1000 Ljubljana, Slovenija
tina.klemencic@zrsvn.si